

การศึกษาทบทวนกฎหมาย นโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับเอดส์ในประเทศไทยปี 2552

วันที่ 19 มกราคม 2553

โรงแรมหลุยส์ แทเวิร์น กรุงเทพฯ

ความเป็นมา

- ▶ การศึกษาทบทวนนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการ **AIDS Rights Advocacy and Stigma Discrimination Index Development**
- ▶ สนับสนุนโดย UN Family
UNDP   UNAIDS   UNFPA   UNICEF
WHO   UNESCO
และสมาพันธ์การวางแผนครอบครัวสากล (IPPF)

ผู้สนับสนุนหลักอย่างเป็นทางการ

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

เป้าหมาย

- ▶ เป้าหมายหลักของการศึกษาทบทวนนี้เพื่อศึกษาว่ามีนโยบาย กฎหมายอะไรบ้างที่เอื้อและไม่เอื้อ ต่อการแก้ไขปัญหาเอดส์ในประเทศไทย และควรจะมีกฎหมาย นโยบายอะไรเพิ่มเติมรวมทั้งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กรอบการศึกษาทบทวน

▶ หลักการสิทธิมนุษยชน

 หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

 หลักความเสมอภาคเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ

 หลักสันติวิธี(สันติภาพ) การไม่ใช้ความรุนแรง

▶ หลักการทั่วถึง เท่าเทียมหรือ UA-Universal Access

เป้าหมายการทำงานเอดส์ 3 ประการ

 การลดการติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่(การป้องกัน)

 ส่งเสริมการเข้าถึงการดูแลรักษาที่มีคุณภาพ มาตรฐาน
ของผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์

 การลดผลกระทบที่เกิดจากเอดส์

วิธีการศึกษาทบทวน

- ▶ การทบทวนเอกสาร งานวิจัย ต่าง ๆ
- ▶ การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ข้อค้นพบที่สำคัญ (1)

- ▶ ประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องเอชไอวี/เอดส์ แม้จะมีความพยายามเสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์ พ.ศ....ในปี 2550 แต่ถูกคัดค้านจากฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอให้ยับยั้งไว้ก่อน

ข้อค้นพบที่สำคัญ (1)

- ▶ ประเทศไทยได้ลงนามรับรองกฎหมาย พันธกรณี และ แนวปฏิบัติระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและด้าน เอดส์หลายฉบับ

กฎหมาย พันธกรณี แนวปฏิบัติ ระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยรับรอง/ยอมรับ

- 🚫 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- 🚫 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- 🚫 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
- 🚫 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
- 🚫 อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ

กฎหมาย พันธกรณี แนวปฏิบัติ ระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยรับรอง/ยอมรับ

- 🚫 อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ
- 🚫 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน
- 🚫 พันธกรณีเรื่องโรคเอดส์ ปี2001(ข้อตกลงUNGASS)
- 🚫 แนวปฏิบัติเรื่องโรคเอดส์ในสถานประกอบการของ องค์การ
แรงงานระหว่างประเทศ

(ILO Code of Practice on HIV/AIDS in the world of Work)

- 🚫 ปฏิญญาวาลเลนเซีย 1994

ข้อค้นพบที่สำคัญ (2)

- ▶ ประเทศไทยมีกฎหมายที่ดี เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาเอดส์ ได้แก่
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550
มาตรา 4 การคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ
มาตรา 26 หน่วยงานรัฐต้องให้บริการโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน
มาตรา 28 ประชาชนสามารถยกบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็น
ข้อต่อสู้ในศาลได้

รัฐธรรมนูญหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนอย่างกว้างขวาง
อาทิ

- ▶ สิทธิในชีวิต ร่างกาย
- ▶ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- ▶ สิทธิในการศึกษา
- ▶ เสรีภาพในการนับถือศาสนา
- ▶ สิทธิส่วนบุคคล
- ▶ สิทธิในการพัฒนา
- ▶ สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข
- ▶ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ข้อค้นพบที่สำคัญ (2)

- ประมวลกฎหมายอาญา/แพ่งและพานิช
- พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ
- พระราชบัญญัติสิทธิบัตร
- พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน
- พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

- ▶ ประเทศไทยมีนโยบายที่ดี ที่เอื้อต่อการแก้ปัญหาเอดส์ ได้แก่
  - แผนยุทธศาสตร์บูรณาการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ
  - แผนแม่บทสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (กรม.เห็นชอบ 20 ตุลาคม 2552)
  - นโยบายการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ระบบประกันสังคม และสวัสดิการข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ
  - การเพิ่มสิทธิประโยชน์การรักษาด้วยสารทดแทนเมธาโดนระยะยาว (MMT) ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เมื่อ 1 ตุลาคม 2551
  - โครงการที่สนับสนุนโดยกองทุนโลก เพื่อต่อสู้กับโรคเอดส์ วัณโรค และมาลาเรีย

ข้อค้นพบสำคัญ (กลไกด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน)

- ▶ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม)
- ▶ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม
- ▶ ยุติธรรมจังหวัด กองทุนยุติธรรม
- ▶ สภานายความ
- ▶ สำนักงานอัยการสูงสุด

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

- ▶ แนวปฏิบัติแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและจัดการปัญหาเอดส์ในสถานที่ทำงาน พ.ศ. ๒๕๕๒ (พัฒนามาจาก ASO)
- ▶ การประกาศใช้มาตรการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาโดยรัฐ (Compulsory licensing /CL)
- ▶ แนวนโยบายการช่วยเหลือ ดูแลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ของกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ▶ กองทุนการตรวจหาเชื้อเอชไอวีโดยสมัครใจ (กองทุน VCT)

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

▶ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550

(๑) ห้ามออกกฎหมายหรือระเบียบที่ลดรอนสิทธิผู้
ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ และผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด
ซึ่งพ้นจากสภาพการใช้ยาเสพติด

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

- ▶ (๒) ห้ามอ้างเหตุแห่งการติดเชื้อเอดส์ ความพิการ หรือการเคยเสพ หรือติดยาเสพติดซึ่งพ้นจากสภาพการใช้ยาเสพติด เป็นเหตุผลในการลิดรอนสิทธิในการเข้ารับการศึกษ การรับทุนการศึกษา หรือเข้าทำงาน ตลอดจนความก้าวหน้า การให้ออกจากการศึกษาหรือให้ออกจากงาน

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

- ▶ (๓) ให้ผู้ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ และผู้ที่เคยมีประวัติการเสพหรือติดยาเสพติด ซึ่งพ้นจากสภาพการใช้ยาเสพติด หรือได้ผ่านการบำบัดรักษาของทางราชการ หรือสถานบำบัดรักษา ที่ได้รับการรับรองจากแพทย์ หรือสถานบำบัดนั้นๆ ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ มีสิทธิที่จะสมัครสอบแข่งขันหรือคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง รวมทั้งการเข้ารับการศึกษา และการรับทุนการศึกษาได้ดังเช่นบุคคลทั่วไป โดยให้ดำเนินการด้วยความเสมอภาคตามระบบคุณธรรม รวมถึงการพิจารณาตำแหน่งงานให้เหมาะสม

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

(๔) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจงทำความเข้าใจกับบุคลากรภายใน หน่วยงานและภาคเอกชนถึงความสำคัญและจำเป็นของการให้โอกาสแก่ผู้ ติดเชื้อเอดส์ คนพิการ และผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดซึ่งพ้นจากสภาพการใช้ ยาเสพติดที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ตลอดจนขอความร่วมมือกับ ภาคเอกชน ในการรับบุคคลดังกล่าวเข้าทำงาน หรือศึกษาต่อ เพื่อให้ เป็นไปในแนวทางเดียวกันด้วย รวมทั้งเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อผู้ติดเชื้อ เอดส์ คนพิการ และผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดซึ่งพ้นจากสภาพการใช้ ยาเสพติด ว่าสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข เพื่อไม่ให้เกิด การต่อต้านหรือรังเกียจจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน และเพื่อให้ เกิดการยอมรับแก่บุคคลเหล่านี้

ข้อค้นพบที่สำคัญ (3)

- ▶ นโยบายการสนับสนุนกลุ่ม/เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ให้มีส่วนร่วมในระบบบริการสุขภาพ เพื่อลดช่องว่างการให้บริการ ผ่านกิจกรรม “ศูนย์องค์รวม” ของ สป.สช.
- ▶ นโยบายการให้การช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอชไอวีและครอบครัว เช่น เบี้ยยังชีพของ อปท. ทุนประกอบอาชีพของ พม.

ข้อค้นพบที่สำคัญ(3)

- นโยบายการให้ยาต้านไวรัสเพื่อลดการติดเชื้อเอชไอวีในผู้เสียหายความผิดปกติเกี่ยวกับเพศ
- นโยบาย ASO ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
- นโยบายการลดการติดเชื้อเอชไอวีจากแม่สู่ลูก (PMTCT)
- โครงการให้ยาต้านไวรัสผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่ไม่ใช่คนไทย (NAPHA EXTENTION)

ข้อค้นพบที่สำคัญ (4)

▶ ประเทศไทยมีนโยบาย/ระเบียบปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาเอดส์ ได้แก่

- ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด
- ระเบียบศาล/ตุลาการ

ข้อค้นพบที่สำคัญ (4)

- ▶ นโยบายรัฐขัดกันเอง (Conflict of Policy/Conflicting Policy) เช่น ในขณะที่รัฐบาลมีนโยบายด้านสาธารณสุข มีการประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงการดูแลรักษาเมื่อเจ็บป่วย ในขณะเดียวกันก็มีนโยบายทางการค้าที่ทำให้เกิดการผูกขาด การเข้าถึงยาได้ยากลำบากขึ้น

ข้อค้นพบที่สำคัญ (5)

▶ กฎหมาย นโยบายที่ควรมีแต่ยังไม่มี หรือยังไม่ชัดเจน ได้แก่

- นโยบายการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดแบบรอบด้าน
(Comprehensive Harm Reduction)

- การให้การดูแลรักษาแรงงานข้ามชาติ/ชาติพันธุ์/คนไร้รัฐ
ที่ติดเชื้อเอชไอวี

- บัตรประกันสุขภาพแรงงานข้ามชาติยังไม่ครอบคลุมการรักษา
ด้วยยาต้านไวรัสเอดส์

ข้อค้นพบที่สำคัญ (5)

- ▶ ร่างกฎหมาย 6 ฉบับที่ภาคประชาชนเสนอ
  - ร่างพระราชบัญญัติยา พ.ศ...
  - ร่างพระราชบัญญัติเข้าถึงยา พ.ศ....
  - ร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ...
  - ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายจากการรับบริการสาธารณสุข พ.ศ...

ข้อค้นพบที่สำคัญ(6)

▶ ประเทศไทยมีกลไกที่เกี่ยวข้องกับเอดส์ ดังนี้

- ❧ คณะกรรมการเอดส์ชาติ / คณะอนุกรรมการเอดส์ระดับจังหวัด
- ❧ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนงานป้องกันเอดส์ ภายใต้คณะกรรมการเอดส์ชาติ ซึ่งแต่งตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๐ มีนายมีชัย วีระไวทยะ เป็นประธาน
- ❧ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ❧ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และยุติธรรมจังหวัด
- ❧ สภานายความ
- ❧ อัยการ สคช. สำนักงานอัยการสูงสุด (ยกเว้นคู่อภิเษกเป็นหน่วยงานรัฐ)
- ❧ PCM ศูนย์ประสานประชาคมเอดส์จังหวัด

สรุป

- ▶ ประเทศไทยมีกฎหมาย นโยบายที่ดี เอื้อต่อการจัดการปัญหา เอดส์สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาเอดส์ได้ทั้งในเชิงป้องกัน การดูแลรักษา และการลดผลกระทบจากเอดส์
- ▶ ในขณะเดียวกันเราก็ยังมีนโยบายระเบียบปฏิบัติที่เป็นอุปสรรค ขัดขวาง การแก้ปัญหเอดส์
- ▶ มีนโยบายที่มีลักษณะนโยบายขัดกัน เช่น นโยบายทางการค้าโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตรยา)

ข้อเสนอ(1)

- ▶ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายเฉพาะเรื่องเอชไอวี/เอดส์
- ▶ ต้องทำให้นโยบายที่ดีที่มีอยู่ได้รับการปฏิบัติจริง
- ▶ ให้บัตรประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวครอบคลุมถึงการดูแลรักษาด้วยยาต้านไวรัสเอดส์
- ▶ ยกเลิกกฎหมาย นโยบาย ระเบียบปฏิบัติที่มีลักษณะละเมิดสิทธิ กีดกันโอกาส หรือมีลักษณะตีตรา เลือกปฏิบัติต่อผู้ติดเชื้อ เอชไอวี ผู้ป่วยเอดส์ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ เพื่อเป็น ตัวอย่างให้ภาคเอกชน

ข้อเสนอ(2)

- ▶ กำหนดนโยบายการลดอันตรายจากการใช้สารเสพติดแบบรอบด้าน (Comprehensive Harm Reduction)
- ▶ กำหนดให้มียุทธศาสตร์การเข้าถึงยาจำเป็นของประชาชน
- ▶ สร้างบรรยากาศทางสังคมเรื่องสิทธิมนุษยชน ให้เกิดความรับรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในสิทธิของตนเอง และเคารพในสิทธิของผู้อื่น